Qabul qilindi: 22-oktabr 2026-yil • Ma’qullandi: 28-oktabr 2026-yil • Nashr qilindi: 07-noyabr 2026-yil

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA SUN’IY INTELLEKT: DARSLARNI REJALASHTIRISH VA O‘QUVCHILAR BILIMINI BAHOLASHDA CHATGPT VA BOSHQA AI DASTURLARIDAN FOYDALANISH METODIKASI

Abdixalimova Elzara Nabijon qizi
Navoiy innovatsiyalar universiteti
Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasi
Boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi talabasi

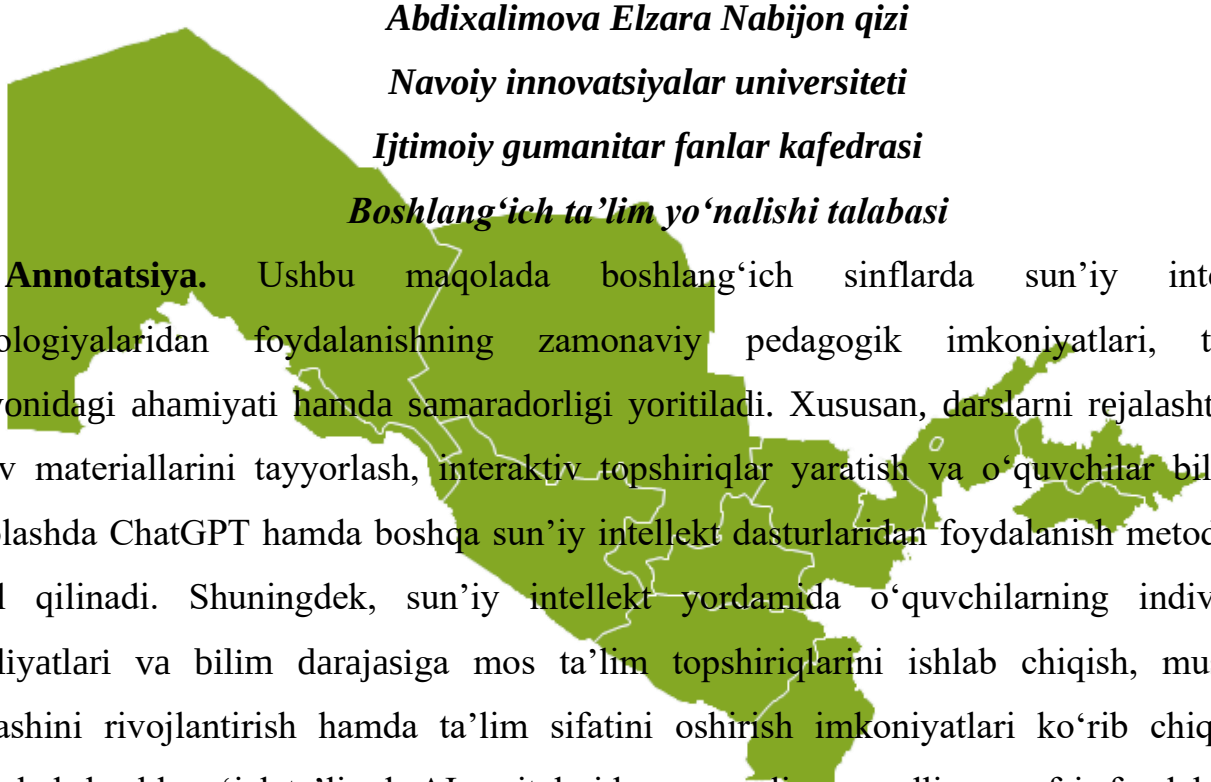

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning zamonaviy pedagogik imkoniyatlari, ta’lim jarayonidagi ahamiyati hamda samaradorligi yoritiladi. Xususan, darslarni rejalashtirish, o‘quv materiallarini tayyorlash, interaktiv topshiriqlar yaratish va o‘quvchilar bilimini baholashda ChatGPT hamda boshqa sun’iy intellekt dasturlaridan foydalanish metodikasi tahlil qilinadi. Shuningdek, sun’iy intellekt yordamida o‘quvchilarning individual qobiliyatlari va bilim darajasiga mos ta’lim topshiriqlarini ishlab chiqish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda ta’lim sifatini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Maqolada boshlang‘ich ta’limda AI vositalaridan samarali, maqsadli va xavfsiz foydalanish, o‘qituvchining raqamli kompetensiyasini rivojlantirish hamda sun’iy intellektni an’anaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirish masalalariga alohida e’tibor qaratiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, sun’iy intellekt, ChatGPT, AI texnologiyalari, raqamli ta’lim, darsni rejalashtirish, bilimni baholash, interaktiv topshiriqlar, individual ta’lim, pedagogik metodika, raqamli kompetensiya, ta’lim samaradorligi.

Abstract. This article discusses the modern pedagogical opportunities, significance, and effectiveness of using artificial intelligence technologies in primary education. In particular, it analyzes the methodology of using ChatGPT and other artificial intelligence programs for lesson planning, preparation of educational materials, creation of interactive

assignments, and assessment of students’ knowledge. Furthermore, the article examines the possibilities of developing educational tasks tailored to students’ individual abilities and knowledge levels through artificial intelligence, improving their independent thinking skills, and enhancing the quality of education. Special attention is paid to the effective, purposeful, and safe use of AI tools in primary education, the development of teachers’ digital competencies, and the integration of artificial intelligence with traditional pedagogical approaches.

Keywords: primary education, artificial intelligence, ChatGPT, AI technologies, digital education, lesson planning, knowledge assessment, interactive assignments, individualized learning, pedagogical methodology, digital competence, educational effectiveness.

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные педагогические возможности использования технологий искусственного интеллекта в начальных классах, их значение и эффективность в образовательном процессе. В частности, анализируется методика использования ChatGPT и других программ искусственного интеллекта при планировании уроков, подготовке учебных материалов, создании интерактивных заданий и оценивании знаний учащихся. Кроме того, рассматриваются возможности разработки учебных заданий с учётом индивидуальных способностей и уровня знаний учащихся с помощью искусственного интеллекта, развития их самостоятельного мышления и повышения качества образования. Особое внимание уделяется эффективному, целенаправленному и безопасному использованию инструментов ИИ в начальном образовании, развитию цифровой компетентности учителей, а также интеграции искусственного интеллекта с традиционными педагогическими подходами.

Ключевые слова: начальное образование, искусственный интеллект, ChatGPT, технологии ИИ, цифровое образование, планирование уроков, оценивание знаний, интерактивные задания, индивидуальное обучение, педагогическая методика, цифровая компетентность, эффективность образования.

Bugungi kunda jahon miqyosida ilm-fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta’lim tizimiga ham yangicha yondashuvlarni olib kirmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va sun’iy intellekt imkoniyatlarining kengayishi ta’lim jarayonini tashkil etish, darslarni rejalashtirish, o‘quvchilarning bilimini nazorat qilish hamda baholash usullarini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy ta’lim tizimida o‘quvchilarga faqat tayyor bilimlarni yetkazish emas, balki ularning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, muammoli vaziyatlarga yechim topishi va axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish ta’lim sifatini oshirishning istiqbolli yo‘nalishlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda Bugungi kunda ChatGPT, Gemini, Microsoft Copilot va boshqa sun’iy intellekt vositalari o‘qituvchilarga dars ishlanmalarini tayyorlash, mavzuga mos savol va topshiriqlar yaratish, didaktik materiallar ishlab chiqish, matnlarni soddalashtirish hamda o‘quvchilarning bilim darajasini tahlil qilishda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Mazkur vositalar yordamida bir mavzu bo‘yicha turli murakkablikdagi topshiriqlar tayyorlash, o‘quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ta’lim materiallarini ishlab chiqish mumkin.

Sun’iy intellekt — insonning ayrim aqliy faoliyatlariga xos bo‘lgan axborotni tahlil qilish, ma’lumotlarni qayta ishlash, matn yaratish, savollarga javob berish va muammolarga yechim taklif qilish kabi vazifalarni bajarishga mo‘ljallangan texnologiyalar majmuasidir. Ta’lim jarayonida sun’iy intellektdan foydalanish o‘qituvchi va o‘quvchilar uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinflarda ta’lim mazmunini o‘quvchilarning qiziqishi va individual xususiyatlariga moslashtirishda bunday texnologiyalarning ahamiyati katta. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘proq ko‘rgazmali materiallar, qiziqarli savollar, didaktik o‘yinlar va amaliy mashg‘ulotlar orqali bilimlarni oson o‘zlashtiradilar. Sun’iy intellekt vositalari esa o‘qituvchiga aynan shunday materiallarni qisqa vaqt ichida tayyorlashda yordam beradi. Masalan, ona tili fanida so‘z turkumlariga oid mashqlar, matematika fanida mantiqiy masalalar, o‘qish savodxonligi bo‘yicha matnlar va savollar, tabiiy fanlarda esa tabiat hodisalariga oid qiziqarli topshiriqlar

yaratish mumkin. Sun’iy intellektning yana bir muhim jihati — ta’limni individuallashtirish imkoniyatidir. Sinfdagi barcha o‘quvchilarning bilim darajasi, qabul qilish tezligi va qiziqishlari bir xil bo‘lmaydi. Ayrim o‘quvchilar mavzuni tez o‘zlashtirsa, boshqalarga qo‘shimcha tushuntirish va ko‘proq mashq bajarish talab etiladi. AI dasturlari yordamida bir xil mavzu bo‘yicha sodda, o‘rta va murakkab darajadagi topshiriqlar tayyorlash orqali har bir o‘quvchining imkoniyatiga mos ta’lim tashkil etish mumkin.

Darsni samarali tashkil etish, avvalo, puxta rejalashtirishga bog‘liq. O‘qituvchi dars maqsadini belgilashi, mavzuga mos metodlarni tanlashi, o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olishi va kutilayotgan natijalarni aniqlashi zarur. Ushbu jarayonda ChatGPT kabi sun’iy intellekt dasturlari o‘qituvchiga metodik yordam ko‘rsatishi mumkin. Masalan, o‘qituvchi ChatGPT dasturiga quyidagi mazmunda topshiriq berishi mumkin: “2-sinf ona tili fanidan sifat so‘z turkumi mavzusida 45 daqiqalik dars ishlanmasini tayyorla. Darsda interaktiv metodlar, didaktik o‘yinlar, mustahkamlash mashqlari va baholash mezonlari bo‘lsin”. Natijada dastur darsning maqsadi, jihozlari, tashkiliy qismi, yangi mavzu bayoni, mustahkamlash bosqichi va uyga vazifasidan iborat namunaviy reja taklif qilishi mumkin. O‘qituvchi esa ushbu rejani o‘quv dasturi va sinfning bilim darajasiga moslashtiradi.

Sun’iy intellekt yordamida quyidagi metodik materiallarni tayyorlash mumkin:

- Darsning texnologik xaritasi va namunaviy ishlanmalari.
- Mavzuga mos ko‘rgazmali materiallar va tarqatmalar.
- Mustaqil ish va guruhli mashg‘ulotlar uchun topshiriqlar.
- Mantiqiy savollar va muammoli vaziyatlar.
- Didaktik o‘yinlar va ijodiy mashqlar.
- Uy vazifalari va qo‘shimcha mustahkamlash materiallari.

Masalan, matematika darsida “Ko‘paytirish va bo‘lish” mavzusini o‘rgatishda ChatGPT orqali o‘quvchilarning kundalik hayotiga bog‘langan masalalar tuzish mumkin. “Bir qutida 6 ta qalam bor. Shunday 4 ta qutida nechta qalam bo‘ladi?” kabi sodda masalalardan boshlab, asta-sekin murakkabroq topshiriqlarga o‘tish o‘quvchilarning

matematik tafakkurini rivojlantiradi. Bundan tashqari, sun’iy intellekt vositalari yordamida darsning turli bosqichlariga mos savollar tayyorlash, bir mavzuni turlicha usulda tushuntirish va o‘quvchilarning qiziqishini oshiruvchi ta’limiy o‘yinlarni ishlab chiqish mumkin. Biroq AI tomonidan taklif etilgan materiallarni o‘qituvchi tekshirishi, noto‘g‘ri yoki yoshga mos kelmaydigan ma’lumotlarni chiqarib tashlashi kerak.

Ta’lim jarayonida baholash o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini aniqlash bilan birga, ularning keyingi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilashga ham xizmat qiladi. An’anaviy baholash usullari bilan bir qatorda zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish o‘qituvchiga o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini yanada batafsil tahlil qilish imkonini beradi. ChatGPT va boshqa AI dasturlari yordamida mavzuga oid test savollari, yozma topshiriqlar, savol-javoblar, mustaqil ishlar hamda bilimni mustahkamlash mashqlarini yaratish mumkin. Masalan, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining o‘qish savodxonligini tekshirish uchun qisqa matn tuzib, uning mazmuniga oid 5–10 ta savol ishlab chiqish mumkin. O‘quvchilarning javoblari asosida qaysi mavzu yoki ko‘nikmalarni qayta mustahkamlash zarurligini aniqlash mumkin.

Sun’iy intellekt yordamida baholashda quyidagi imkoniyatlardan foydalanish mumkin:

- Mavzular bo‘yicha test va nazorat savollarini shakllantirish.
- O‘quvchilarning bilim darajasiga mos topshiriqlar tayyorlash.
- Javoblarni belgilangan mezonlar asosida tahlil qilishga ko‘maklashish.
- Xatolarni aniqlash va ularni tuzatish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.
- O‘zlashtirish darajasiga qarab qo‘shimcha mashqlar taklif etish.

Masalan, o‘quvchi matematik misolni yechishda xatoga yo‘l qo‘ysa, sun’iy intellekt uning qaysi bosqichda xato qilganini tushuntirish va shunga o‘xshash qo‘shimcha mashqlar taklif qilish uchun ishlatilishi mumkin. Bu esa o‘quvchining xatolarini tushunib, mustaqil ravishda bilimini mustahkamlashiga yordam beradi. Shuni alohida ta’kidlash kerakki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini baholashda faqat sun’iy intellekt xulosalariga tayanish to‘g‘ri emas. Chunki bolalarning yozma va og‘zaki nutqi, ijodiy yondashuvi, fikrlash jarayoni hamda darsdagi faolligini to‘liq baholash insoniy pedagogik kuzatuvni talab qiladi.

Shu sababli AI vositalari baholash jarayonida o‘qituvchiga yordam beruvchi qo‘shimcha vosita sifatida qo‘llanilishi lozim.

Boshlang‘ich sinflarda foydalanish mumkin bo‘lgan sun’iy intellekt dasturlari

Hozirgi vaqtda ta’lim jarayonida foydalanish mumkin bo‘lgan turli sun’iy intellekt dasturlari mavjud. Ularning har biri muayyan vazifalarni bajarishda o‘qituvchiga yordam beradi.

ChatGPT — dars ishlanmalari, test savollari, matnlar, ijodiy topshiriqlar va metodik tavsiyalar tayyorlashda foydalaniladigan sun’iy intellekt vositasi. U o‘qituvchining so‘roviga qarab bir mavzuni turli murakkablik darajasida tushuntirishga yordam beradi.

Google Gemini — ma’lumotlarni izohlash, mavzuga oid savollar tuzish, matnlar bilan ishlash va ta’limiy g‘oyalarni shakllantirish imkoniyatlariga ega. Undan dars mazmunini boyitish va qo‘shimcha o‘quv materiallarini ishlab chiqishda foydalanish mumkin.

Microsoft Copilot — matnlar tayyorlash, ma’lumotlarni umumlashtirish, taqdimotlar uchun g‘oyalar ishlab chiqish va o‘quv materiallarini shakllantirishda yordam beradi.

Canva AI — ta’limiy taqdimotlar, ko‘rgazmali materiallar, plakatlar va turli didaktik resurslarni tayyorlashda qo‘l keladi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun rang-barang va tushunarli ko‘rgazmalar yaratishda foydalidir.

Mazkur dasturlardan foydalanish o‘qituvchining vaqtini tejash, darslarni mazmunan boyitish va ta’lim jarayoniga ijodiy yondashish imkoniyatini oshiradi. Biroq ularning imkoniyatlaridan foydalanishda o‘quvchilarning yoshi, psixologik holati, axborot xavfsizligi va ta’lim maqsadlari doimo hisobga olinishi zarur.

Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida o‘qituvchining mas’uliyati va kasbiy kompetensiyasi alohida ahamiyatga ega. Chunki sun’iy intellekt tomonidan taqdim etilgan barcha ma’lumotlar ham doimo to‘g‘ri, aniq va pedagogik jihatdan mos bo‘lavermaydi. Shu sababli o‘qituvchi AI vositalaridan foydalanishda tanqidiy yondashishi, olingan ma’lumotlarni tekshirishi va ularni ta’lim mazmuniga moslashtirishi zarur. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilan ishlashda axborot xavfsizligiga ham jiddiy e’tibor qaratish lozim. O‘quvchilarning shaxsiy ma’lumotlari, fotosuratlari, telefon raqamlari va

boshqa maxfiy axborotlarini sun’iy intellekt platformalariga ruxsatsiz joylashtirish mumkin emas. Shuningdek, bolalarning internetdan foydalanish jarayoni pedagog va ota-onalar nazoratida bo‘lishi kerak. O‘qituvchi sun’iy intellektdan foydalanishni o‘quvchilarga tayyor javoblarni berish vositasi sifatida emas, balki ularning izlanishi, fikrlashi va bilim olishiga ko‘maklashuvchi texnologiya sifatida tashkil etishi maqsadga muvofiq. Masalan, o‘quvchilarga muayyan savolga AI yordamida javob topish, topilgan ma’lumotni darslik bilan solishtirish va o‘z xulosalarini bayon etish topshirig‘ini berish mumkin. Bunday yondashuv bolalarda axborot savodxonligi, tanqidiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ta’lim jarayonini takomillashtirish, darslarning samaradorligini oshirish va o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, ChatGPT, Google Gemini, Microsoft Copilot va Canva AI kabi dasturlar o‘qituvchilarga darslarni rejalashtirish, o‘quv materiallarini tayyorlash, interaktiv topshiriqlar yaratish hamda o‘quvchilar bilimini nazorat qilishda keng imkoniyatlar yaratadi. Sun’iy intellekt yordamida o‘quvchilarning individual bilim darajasiga mos topshiriqlar ishlab chiqish, mavzularni turli usullarda tushuntirish va qo‘shimcha mashqlar orqali bilimlarni mustahkamlash mumkin. Bu esa ta’lim jarayonida individual yondashuvni kuchaytirish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-sonli “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-sonli “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.

3. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO, 2023.

4. UNESCO. AI Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO, 2024.

5. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Center for Curriculum Redesign, 2019.

6. Luckin R., Holmes W., Griffiths M., Forcier L. B. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. Pearson, 2016.

7. OECD. OECD Digital Education Outlook 2023: Towards an Effective Digital Education Ecosystem. OECD Publishing, 2023.

8. ChatGPT — ta’limiy materiallar va metodik topshiriqlar tayyorlash uchun.

9. Google Gemini — sun’iy intellekt asosida ta’limiy ma’lumotlar bilan ishlash.

